

SANDI BLAGONIĆ

Zavod za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i
umjetnosti u Rijeci, PJ u Puli

"MI SE DIŽEMO JER NE MOŽEMO DOPUSTITI DA SU VEĆI ISTRIJANI OD NAS": RITUALNE IZVEDBE U SIMBOLIČKIM NATJECANJIMA ZA (RE)SEMANTIZACIJU JEDNE PJESME

Prijelaz iz etničke svjesnosti (*awareness*) u povišenu etničku svijest (*consciousness*) potkraj 20. stoljeća na području bivše Jugoslavije prati mobilizacija kolektivnih simbola. Autor analizira simbolička natjecanja od 1990-ih i dalje oko pjesme "Krasna zemljo", kojih su glavni akteri Istarski demokratski sabor i Hrvatska demokratska zajednica. Posjedujući znatan emocionalni kapital, pjesma je upregnuta u živa simbolička natjecanja na lokalnom političkom tržištu, pa time i u pokušaje svoje (re)semantizacije. Prateći simbolička natjecanja, napose u ritualnim izvedbama, promjene što se unutar tog natjecateljskog polja događaju interpretiraju se kroz prizmu Turnerove socijalne drame, od faze krize do faze reintegracije.

Ključne riječi: Istra, istrijanstvo, simbolička natjecanja, "Krasna zemljo", Istarski demokratski sabor, Hrvatska demokratska zajednica, himna, regionalizam

Krasna zemljo, Istro mila / dome roda hrvatskog / Kud se ori pjesan vila, /
s Učke tja do mora tvog. // Glas se čuje oko Raše, / čuje Mirna, Draga, Lim /
Sve se diže što je naše / za rod gori srcem svim. // Slava tebi Pazin – grade /
koj' nam čuvaš rodni kraj /Divne li ste, oj Livade / nek' vas mine tuđi sjaj! //
Sva se Istra širom budi / Pula, Buzet, Lošinj, Cres / Svud pomažu dobri ljudi /
nauk žari kano krijes¹

Krasna zemljo, Ivan Cukon

Uvod

Temeljni interpretacijski okvir ovog rada usmjerenog na analizu simboličkih natjecanja koja se od početka 1990-ih vode oko pjesme Ivana Cukona i Matka Brajše Rašana "Krasna zemljo", predstavljat će model simboličkih natjecanja, koje Simon Harisson, zbog heurističke korisnosti, dijeli na četiri idealnotipske paradigme unutar kojih suprotstavljene skupine manipuliraju simbolima ili kompleksima simbola: od procjenjivačkih natjecanja usmjerenih na rangiranje identiteta verbalnim i fizičkim napadima na prestiž, svetost i zakonitost simbola kojima se koristi suparnička skupina, odnosno na veličanje vlastitih simbola; vlasničkih natjecanja što se ostvaruju borbom za monopol i kontrolu bitnih kolektivnih simbola, preko inovacijskih natjecanja kojima se proizvodnjom simbola povećavaju broj i složenost razlikovnih simbola, sve do ekspanzionističkih natjecanja koja se ostvaruju pokušajima skupine da zamijeni simbole identiteta svojih suparnika vlastitim simbolima (Harrison 1995).

Analizirano razdoblje kraja 20. stoljeća na prostoru bivše Jugoslavije, prijelazom iz etničke svjesnosti (*awareness*) u politički induciranu povišenu etničku svijest (*concioussness*) (usp. Olsen i Kay 1993:61), postavilo je, u uvjetima prerađivanja socijalne u nacionalnu nepravdu (Katunarić 2003:53) od sredine 1980-ih i dalje, u pregovaračko javno polje niz kolektivnih identiteta. U tim uvjetima inducirana resemantizacija hrvatstva djeluje za etnonacionalni entitet, napose u dijalektici naspram značajnih drugih (npr. Srba), temeljno centripetalno, u odnosu prema Istri i istrijanstvu i centrifugalno, čime se potonje dijelom konstruira kao unutarnja drugost.

Značenjski kontrapunktirano dominantnoj paradigmi hrvatstva, istrijanstvo postaje temeljni afektivni resurs glavnog nositelja regionalnog pokreta s početka 1990-ih, Istarskog demokratskog sabora (IDS-a). Jačanje i mobilizacija regionalnog identiteta kreira se i putem simboličkih natjecanja čime se, između ostalog, proizvodi skupna kohezija i signalizira identitet skupine. Istodobno se činom proizvodnje simbola uspostavlja legitimiranje proizvođača kao glasnogovornika skupine. Stoga se političke borbe u Istri odvijaju i pokušajima različitih političkih aktera da proizvedu značenja koja ih vezuju s

¹ Istarska županija / Regione istriana, <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=197>, 21. 4. 2009.

istrijanstvom, pri čemu se istrijanstvo konstruiranjem koherencije sa stranačkim platformama politički prerađuje, što rezultira, posebno ako duže traje, na razini neverbalnih simbola promjenom značenja simbola koji se u tom procesu troše (Blagonić 2006:457).

Simbolička natjecanja uz zvuke "Krasne zemlje"

Pjesma Ivana Cukona i Matka Brajše Rašana "Krasna zemljo" spada u red visokog simboličkog ranga i od 1990-ih je upregnuta u živa simbolička natjecanja. U doba njezina nastanka, na početku drugog desetljeća 20. stoljeća, imala je izrazito etnonacionalno određenje i važno mjesto u nacionalnom okupljanju istarskih Hrvata. Pjesmu je na stihove Ivana Cukona uglazbio Matko Brajša Rašan 1912. godine kao pjesmu za klavir i jednoglasno pjevanje. Poslije je pjesma prilagođena za mješoviti zbor da bi, 1914., postala himnom Družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru. Iste godine Ivan Cukon u vlastitoj nakladi izdaje dopisnicu, na kojoj je u nekoliko tisuća primjeraka, tiskana pjesma.²

Dok početkom 1990-ih stajanje za izvođenja "Krasne zemlje" unutar IDS-a nije bilo obvezujuće, ono, narednih godina, postaje gotovo nepisanim stranačkim pravilom.³ Tom se gestom, koja ulazi ponajprije u polje ino-

² Iako se godina 1912. uzima kao godina nastanka pjesme, prema izjavi Enrica Depiere iz Tinjana, pjesmu su među prvima (uz Brajšinu devetogodišnju kćer Jelenu) izveli godinu dana prije, 1911., Nina (Antica) i Anton Defar prigodom osnivanja tamburaškog sastava u Tinjanu. (Osnovna glazbena škola "Matko Brajša Rašan": http://www.ogs-mbrasan-labin.-skole.hr/rasan_zivot_djelo.htm, 22.12.2008.)

³ Prije nekoliko godina sam u uredu župana Jakovčića razgledavao fotografije na zidu. Pažnju mi je privukla fotografija sa svečane akademije proslave 50. godišnjice pripojenja Istre, Rijeke, Zadra i otoka Hrvatskoj održane 1993. godine u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu i snimljena za izvođenja pjesme "Krasna zemljo". Oriano Otočan, u to doba v.d. pročelnika Kabineta župana Istarske županije, s kojim sam u tom trenutku bio u uredu, skrenuo mi je pažnju na one IDS-ovce koji su za izvođenja pjesme ostali sjediti, uputivši na činjenicu kako su to danas "sve bivši IDS-ovci". Jakovčić je u svom uredu župana očito istaknuo ovu fotografiju na kojoj usamljen stoji, kao osobit znak svoga istrijanstva. Uočivši Jakovčića kako stoji i ne trošeći previše vremena na prepoznavanja ostalih lica, otišao sam u uvjerenju da je Otočanova tvrdnja svakako zanimljiva, posebno što je mogla poslužiti zanimljivoj tezi da se u tom simboličkom činu nazirala izvjesna ideološka razlika između onih koji su ostali u IDS-u i bivših njegovih članova. Kasnije sam naišao na Jakovčićevu izjavu iz 1997. godine, u kojoj podsjeća kako je on, na spomenutoj proslavi, uz Elia Martinčića jedini ostao stajati za izvođenja "Krasne zemlje". Kako je Elio Martinčić u veljači 1994. godine, nekoliko mjeseci nakon proslave u HNK-u, isključen iz IDS-a, to me, s obzirom na Otočanovu interpretaciju zbunilo, pa sam u siječnju 2009. ponovno pogledao fotografiju. Ona prikazuje Elia Martinčića i Ivana Jakovčića kako usred ostalih uzvanika, pa i članova IDS-a Branka Ružića i Ivana Heraka (koji će biti isključen zajedno s Martinčićem), stoje. Faktografski pogrešna, Otočanova tvrdnja počiva na ideji da se upravo

vacijskog, ali i procjenjivačkog i vlasničkog natjecanja, iskazuje unutarstranačka kohezija koja se osigurava neformalnom prinudom utemeljenoj na ritualizaciji i sakralizaciji toga čina. Sjedenje nekog člana IDS-a za vrijeme pjesme "Krasna zemljo" bilo bi kršenje koje bi, na određeni način, bilo sankcionirano, slično kao kad bi član HDZ-a izvođenje državne himne popratio bez držanja ruke na grudima. Iskazivanje takve posebne, afektivne veze instaliraju i služe se njome u najvećoj mjeri upravo službeni glasno-govornici identiteta. Njihova gesta ima smisla kad ostaje usamljena; jednako kao i u primjeru opće usvojenosti kada se stranka nameće kao graditelj nove zbilje.

Tako se na primjer na početku znanstvenog skupa "Cerovlje i okolica od prapovijesti do danas", 20. lipnja 1998. u Cerovlju, izvodi hrvatska himna nakon koje slijedi "Krasna zemljo" za čijeg izvođenja načelnik općine, član IDS-a, u prvome redu, jedini između nekoliko desetaka ljudi, stoji. Na tu njegovu gestu čovjek što sjedi u redu ispred mene, kasnije saznajem da je to Branimir Crljenko,⁴ glasno reagira s: "Jedna je himna!". Ograničeni registar položaja tijela unutar (ne)formalnih pravila koja je situacija podrazumijevala, jer mogao sam jedino stajati ili sjediti, postavio me u situaciju procjenjivanja mreže značenja koja se otvaraju odabirom jednog položaja. U to doba nekanoniziranost položaja tijela pri izvođenju pjesme koja se najčešće doživljavala poput neformalne istarske himne, otkrivala je, slično kao što je to bilo s rukom na srcu za izvođenja hrvatske himne (usp. Rihtman-Auguštin 2000:22), ponajprije stranačku privrženost. Stajati zajedno s načelnikom koji je gestom nedvojbeno iskazivao i svoj stranački identitet, značilo je deklarirati se barem simpatizerom IDS-a. Drugi legitimni položaj bio je sjedeći. No, sjediti, posebno nakon eksklamatorne tvrdnje čovjeka za kojeg sam zbog toga pretpostavio da je "veliki Hrvat",⁵ značilo je, za mene, unekoliko se ne-verbalno suglasiti s njegovom uskličnom tvrdnjom, sa svjetonazorskim postavkama na kojima počiva "vrući nacionalizam" koji sam iz toga detektirao.

U nemogućnosti da zauzmem neutralniji položaj, nekontaminiran stranačkim ideologijama regionalizma, odnosno nacionalizma, procijenivši da je

tim visoko simboličkim činom "otkriva" autentično istrijanstvo kao i to da je ono u izravnoj vezi sa stranačkom lojalnošću.

⁴ Branimir Crljenko je u to doba posebno poznat po protivljenju politici imenovanja ulica u Rovinju smatrajući je znakom talijanizacije. Krajem iste godine postaje predsjednikom predsjedništva Zajednice udruga Hrvata u Istri koja, okupljajući 14 udruga, od Hrvatskog domobrana, Hvidre, Matice hrvatske do Udruge udovica hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata, nastaje kao "prijeka potreba i nužda hrvatskog nacionalnog bića jer se Hrvate u Istri ponižava, a hrvatsko nacionalno biće rastače i zatire" (Emil Kazimir Žeravica, dopredsjednik Zajednice udruga Hrvata u Istri) (Fable1998).

⁵ Ovisno o čitanju, pozitivno ili negativno konotirana, sintagma "veliki Hrvat" uobičajila se u svakodnevnom diskursu od posljednjeg desetljeća 20. stoljeća do danas, označavajući hrvatske nacionaliste.

slijeđenje neformalnih pravila najneutralniji mogući neverbalni iskaz, izabrao sam sjediti: ovdje je već samo izvođenje nacionalne himne nalagalo stajanje.⁶ Od nepisanih pravila odstupila su samo spomenuta dvojica: načelnik općine koji stoji kada to nije formalno propisano i čovjek u publici koji za izvođenja pjesme što posjeduje znatni emocionalni kapital verbalnom intervencijom napada njezin visoki simbolički rang (koji upravo iskorištava načelnik općine). Iako se sjedenje može iščitati kao slaganje s tvrdnjom o "jednosti" himne, te dvije sitne devijacije postavljaju ostale sudionike rituala u stanje srodnosti, odnosno ideološkog neiskazivanja. Položaj tijela ostalih sudionika, koji se međusobno uglavnom poznaju, a različitih su ideoloških orijentacija, način je ne samo da se iskažu stranački manje obojaniji iskazi već i da se, konačno, ostane unutar pravila onoga što podrazumijeva "primjereno ponašanje".

Uz to, pokušavajući danas rekonstruirati cijelu komunikacijsku situaciju, ne bez ograde koju nalaže činjenica da je od tada prošlo deset godina, mislim da je Branimir Crljenko popratio izvođenje "Krasne zemlje" desnom rukom ispruženom na naslonjač susjedne, prazne stolice. Iako smo obojica odlučili sjediti a ne stajati, razlike u držanjima tijela, njegovo, vjerojatno intencionalno, opušteno sjedenje kao značenjska gesta unutar procjenjivački simboličkih natjecanja usmjerena na "desakralizaciju" onoga što "Krasna

⁶ Različiti kontekst nalagao je različite strategije. Nekoliko godina ranije, 1993., na glavnom pazinskom trgu, tadašnjem Trgu oslobođenja, nedaleko od zgrade u kojoj sam odrastao, odvijao se 18. po redu Susret limenih glazbi Istre. S prijateljem sam, susrevši mamu i njegovu baku koje su se ondje zatekle, sjeo u zadnji ili predzadnji red gledališta. Tradicionalan početak Susreta limenih glazbi sastojao se u skupnom izvođenju "Krasne zemlje". Sa samim početkom izvedbe te, tada, neformalne istarske himne, ustao sam, gotovo umah sa mnom moj prijatelj, a zatim moja majka i njegova baka. Negdje oko sredine pjesme, šireći se poput koncentričnog kruga, cijelo je gledalište stajalo na nogama. Sjedeći prije nekoliko godina u jednom pazinskom kafiću društvu se pridružio Ivan Jakovčić, pa sam iskoristio priliku nabaciti mu neke teme kojima se bavim kako bih ga upitao za mogući intervju. Spomenuvši "Krasnu zemlju" Jakovčić je spremno skočio s pitanjem koje je otprilike glasilo: "Znate li kada su se ljudi prvi put u Istri digli na 'Krasnu zemlju?'", pa, pripisavši to dizanje sebi, nastavio: "U Pazinu, na Susretu limenih glazbi". Pomalo zadovoljan što sam nenadano, post festum, postao akterom jednog, prema Jakovčiću, simbolički ne posve beznačajnog čina, uzvratio sam: "U tom sam slučaju ja prvi koji se digao. Vi ste sjedili u prvom redu i niste vidjeli tko se digao prvi". Naravno, nepoznata mi je, kao i Ivanu Jakovčiću, faktografija koja bi pratila položaje tijela uz ovu pjesmu na području Istre u 1990-tima i Jakovčićev iskaz prije svega treba shvatiti kao konkluziju jedne osobnim iskustvom iskušane nepotpune indukcije. Vjerojatno bih i tada nailazio na problem da jasno artikuliram vlastite razloge ustajanja na zvuke "Krasne zemlje", rekonstruirati ih, još je nezahvalnije. Koliko se iz ove perspektive sjećam, u vremenu sveopćih mobilizacija bilo je u tom činu nečeg ludičkog, istodobno parodijskog, ali i iskrenog: bio je to, prije svega, iskaz vezanosti uz Istru, kao nekovrsnu užu "retoričku zemlju", onako kako je definira Vincent Descombes (1987:179).

zemljo" u tom trenutku za načelnika općine znači, istodobno je, spram mog znatno službenijeg habitusa, slabo, ali ipak, nijansiralo naše međusobne razlike.

Taktička usmjerenost na ritualne izvedbe koje od 1990-ih prate izvođenje pjesme "Krasna zemljo" pred nas ponajprije postavlja pitanje o drugim aktiviranim značenjima stajanja.

Što znači stajati

Kontrola konotativnih procesa kojom se minimalizira, ako je moguće posve sprječava, učinak znakovne arbitrarnosti kojom se ideologija štiti od opozicijskih značenja, posebnu uspješnost pokazuje na polju ritualnih izvedbi. Kako pokazuje Paul Connerton, njihova elementarna kodiranost što se iskazuje položajima tijela, gestama i kretanjima izvor je njihove snage. Nasuprot tomu, sredstva običnog jezika lakše izmiču kontrolnim ideološkim mehanizmima. Semantički opseg jezika, fleksibilnost tona i registra, sposobnost da se njime prikriva i laže, dočarava ono što nije prisutno, ukratko: njegova višesmislenost, neodređenost i neizvjesnost nekovrsni je, napose s pozicije hegemon diskursa, komunikacijski nedostak (Connerton 2002:82-83).

Predvidljivost i repetitivnost držanja tijela unutar ritualnih radnji proizvodi osjećaj nekovrsne nepromjenjivosti prisposobivu onoj koju proizvode spomenici i amblemi, uopće simboli. Elementarnost čina podaruje njegovu zamislivost u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, čime se poput mitskih naracija iskazuje svojevrsan napor da se, repetitivnom izvjesnošću, iskorači iz vremena na putu prema vječnosti zajednice. Verbalno kodificiranje i melodija kojom se prevenira moguća prozodijska subverzija kao i zakonski definiran, gestovno reduciran način i prigode u kojima se himne izvode,⁷ uz pripadajuće formalne ili neformalne sankcije, mehanizimi su koji lišavaju izvedbu dvosmislenosti svakodnevnog govorenja. Drugim riječima, konotativnost je sužena u neravnopravnom srazu ideološkog učinka preferiranog značenja i mogućeg recepcijskog otpora.

Elementarna kodificiranost, kakva je stajanje za izvođenja himne, osim što izbjegava "hermeneutičke zagonetke" (Connerton 2002:83) aktivira niz značenja kakvo stajanje može posjedovati. Kako ističe Elias Canetti, ponos zbog stajanja čovjeka koji ne treba oslonac predstavlja slobodu. On

⁷ Tako u članku 19. "Zakona o grbu, zastavi i himni Republike Hrvatske, te zastavi i lenti predsjednika Republike Hrvatske" 21. prosinca 1990. godine, između ostalog stoji: "Himna Republike Hrvatske ne smije se izvoditi na način i u prilikama koji vrijeđaju ugled i dostojanstvo Republike Hrvatske", dok članak 22. istog zakona definira kako se himna Republike Hrvatske izvodi "uz odavanje uobičajenih počasti od strane svih prisutnih" (<http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/253505.html>, 23.11.2008.).

možda proizlazi iz sjećanja na prvo uspravljanje na noge, možda je iza toga misao o nadmoćni nad životinjama, kojih se većina ne može slobodno i prirodno osoviti na dvije noge. Stajati znači biti velik koliko se velik može biti. Nepomično stajati, poput stabla, znači otpornost. Nepomičnost, izbjegavanje okretanja i zagledavanja svjedoči o sigurnosti onoga koji stoji (1984:322). Ta načelna značenja naravno valja sagledati u širem suodnosu aktera konkretnih situacija kao i prijelaza iz jednog u drugi tjelesni položaj: razumijevanje sadašnjeg položaja nemoguće je bez prethodnog (ibid.:321).

Prijelaz iz nekodificiranih položaja koji prethode intoniranju himne, u kodificirani uspravni položaj s njezinom najavom ili početkom pokazuje njezin visoki simbolički status. Ona je samo obznaničavanje nacije (u primjeru analizirane pjesme, regije), njezina vidljiva emanacija, a zauzimanje jedinstvenog položaja svih sudionika rituala, ta posvemašnja kongruencija tjelesnih držanja, otjelovljenje je njezine ideološke potke, "bratske" istovrsnosti njezinih pripadnika: jedinstveni "duh nacije" oličen u ritualnom konsenzusu habitusa.

Sam pojam "uspravnost", uz doslovnu uporabu kojom se upućuje na činjenicu da netko jednostavno stoji na nogama, upotrebljava se i metaforički: "Uspravnost" predstavlja divljenje i pohvalu nekomu koga smatramo poštenim i pravičnim, odanim prijateljem u nevolji, dosljednim vlastitim uvjerenjima i, uopće, nesklonim niskim ili nedostojnim postupcima (Straus 1966:137-165). Slično tomu, "imati status", što, razgovorno, upućuje na nečiji visoki društveni položaj, dolazi iz latinskog *statum* – stajati. Nasuprot tomu, gubljenje statusa se često izražava pojmovima povezanim s promjenom položaja poput pada, odnosno propasti.⁸ Dajući značenje svijetu, ujedno postajući njegov dio, kako o ritualu tvrdi Kertzer (2002:337-338), uspravni stav za intoniranja himne jest metaforički iskaz o vrlinama zajednice kao i njezinih pojedinaca spremnih da moralnom "uspravnošću" stoje uz naciju. Na široj razini kodirani stav za izvođenja vlastite, jednako kao i tuđe himne reprodukcija je doktrinarne jezgre nacionalizma o svijetu podijeljenom na nacije. Čin je to, tjelesnim esperantom transcendiranih govornih razlika, skupnog ovjeravanja jedne ideološki naturalizirane stvarnosti.

Dalje o simboličkim natjecanjima

Stranačko zaposjedanje "istarskog", ovdje pjesmom što krajem 2002. godine postaje i službena himna Županije, ne prepušta se bez borbe. Značajni pokušaj njezina zaposjedanja bio je u predizbornoj kampanji 1993. godine, kad HDZ,

⁸ Metaforičkim obratima koji nas podsjećaju na obrasce autoriteta opisuje se niz nedaća poput: padanja u ruke neprijatelja, padanja u nepravilike ili padanja u nemilost (Straus 1966:137-165).

u pokušaju da se izbori za važniju ulogu na regionalnom političkom tržištu, svjestan važnosti regionalne identitetske i simboličke dimenzije, snima predizborni spot s pjesmom "Krasna zemljo". U njemu se prepoznatljivi istarski krajolici i motivi smjenjuju s velikim brojem popularnih istarskih glazbenika koji su pristali nastupiti za HDZ.⁹ Njihovo je "istrijanstvo" trebalo nadoknaditi percipirani manjak "istrijanstva" unutar HDZ-a. Unutar polja vlasničkih natjecanja, IDS odriče HDZ-u posezanje za pjesmom. Sugestivnim govorenjem "u naše ime" Ivan Jakovčić izjavljuje:

Izborna je kampanja bila brutalna i nisu se birala sredstva. (...) preko zlouporabe naše svečane pjesme "Krasna zemljo, Istro mila" u stranačke svrhe, što se u Istri dosad nitko nije usudio učiniti (Čulić 1993)

Unatoč snažno usmjerenoj kampanji na Istru, uspjeh HDZ-a je na poluotoku, napose u usporedbi s ostalim dijelovima Hrvatske, bio minoran. "Krasna zemljo" bila je već tada više IDS-ova nego HDZ-ova. Osim toga, HDZ-ovi visoko pozicionirani članovi, za razliku od većine viđenijih IDS-ovaca, nisu u situaciji visokog simboličkog ranga ustajali za vrijeme izvođenja pjesme i njezina je HDZ-ovska uporaba bila doživljena prije svega kao instrumentalno posezanje. Borba za njezinu semantizaciju dogodila se i na Prvom svjetskom kongresu Istrijana 1995. godine. Kongres, koji je započeo bez intoniranja hrvatske himne i neodavanjem počasti poginulim hrvatskim vojnicima u hrvatsko-srpskom ratu, HDZ i dio javnosti je okarakterizirao kao pokušaj destabilizacije Hrvatske (usp. Latinović 1995, Erceg i Lučić 1995), pokušaj prodaje Istre "talijanskim neofašistima, sve u prilog pisca srpskog memoranduma" (Marino Golob) (Erceg i Lučić 1995). Završio je suprotstavljenim skandiranjima dviju skupina: "Istra, Istra", odnosno "Hrvatska, Hrvatska", pri čemu su skupine jasno iskazivale preferirani identitet:

Deklaracija je pročitana zadnji dana (sic) Kongresa, u prepunoj dvorani hotela *Histria*. Na zadnju riječ prolomio se urnebesni pljesak, orilo se: *Istra! Istra!* Nakon početnog veselog istrijanskog impulsa dogodio se u medijima toliko spominjani incident. Prvo se sa lijeve strane dvorane na kojoj su se nalazili članovi i simpatizeri HDZ-a (oko 60-tak osoba) počelo klicati: Hrvatska! Hrvatska! Gotovo pet minuta trajao je taj zaglušujući politički kaos. Očito uzbuđen, za mikrofon je dotrčao Marino Golob i nastavio klicati u revijalnom tonu: Hrvatska! Hrvatska! Pokušavajući nadglasati istarsku verziju tehničkim pomagalom. Ubrzo se sve primirilo, a dvojica mladića pristojno su s govornice udaljili gospodina Goloba (Anić 1995).

Prema Milanu Jajčinoviću (1995), uzvicima "Istra, Istra", druga se skupina uz skandiranje "Hrvatska, Hrvatska", suprotstavila i uzvicima "Istra je Hrvatska!", "pjevujući 'Krasna zemljo, Istro mila, dome roda hrvatskog'".

⁹ Poput Tonyja i Mirka Cetinskog, Radojke Šverko, Vesne Nežić-Ružić i mnogih drugih.

U travnju 1992., za jedne od najvećih kriza na relaciji Zagreb – Istra, demonstracijama ispred pazinske vojarnje koje su između ostaloga bile uperene protiv odlaska građana mobiliziranih u 154. brigadu HV-a na ličko bojište, prema sjećanju jednoga od sudionika toga skupa, pjevali su demonstranti i "Krasna zemljo"¹⁰ uz "Bandieru rossu".¹¹

Pjesma koja je u 1980-ima u velikoj mjeri doživljavana kao artikulacija istarskog identiteta dio je emocionalnog kapitala koji su različitim strategijama pokušali prisvojiti i IDS i HDZ. IDS kao regionalistička stranka pritom ima bolju startnu poziciju. U nastojanjima simboličkog zaposjedanja pjesme, odnosno njezina značenjskog pomaka, IDS je umrežuje s prije instaliranim pojmovima poput suživota i europejstva, istodobno zamjenjujući aktere: "dobre ljude" umjesto "roda hrvatskog" sada predstavlja "istarski narod":

Pjesmu "Krasna zemljo, Istro mila" od njezinog je nastanka istarski čovjek vezivao, ponajprije uz vlastitu unutarnju pripadnost svom rodnom istarskom kraju, njegovoj predanosti Istri, životu i suživotu ljudi ovoga podneblja, te snažnim osjećajem ponosa i oduševljenja vječnom i neponovljivom Učkom, gradovima, rijekama, istarskim morem i otocima, povijesno vezanim uz Istru. Jedva da je potrebno i spominjati kako se ta pjesma, u bilo kojoj prigodi, od svečane do svakodnevnice, uvijek pjevala ili slušala s jednakim oduševljenjem i zanosom. Gotovo da i nema čovjeka koji ovu pjesmu ne doživljava i svojom himnom, odom radosti i pričom o dobrim ljudima Istre i vjeri u bolju i pravedniju budućnost istarskog naroda. Stoga, se i vrijeme u kojem ona utvrđuje službenom himnom Istarske županije, poklapa s vremenom kada ova regija kroči svojim putem prema Europi kojoj je zapravo oduvijek i pripadala.

Polazeći od toga, Skupština Istarske županije, na svojoj je sjednici, održanoj 23. rujna 2002. godine donijela odluku kojom se utvrđuje pjesma "Krasna zemljo, Istro mila" kao HIMNA ISTARSKE ŽUPANIJE (Himna Istarske županije, stranice Istarske županije / Regione istriana. <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=197>).

¹⁰ Iako su demonstracije jednim dijelom bile potaknute nezadovoljstvom vlasnika mobiliziranih motornih vozila, one su bile usmjerene i na protivljenje odlaska istarskih građana na ličko bojište. U javnosti su potonje, neki pokušali negirati ili posve umanjiti. Nenad Miculinić iz Službe za informiranje riječke Operativne zone izjavljuje kako je "dio sredstava javnog priopćavanja nekorektno izvjestio kako se radilo o prosvjednom skupu vezanom uz odbijanje poziva za odlazak na ratište" (Šumelj-Prskalo 1992).

¹¹ "Bandiera rossa" je pjesma visokog simboličkog ranga socijalističkog i komunističkog pokreta. Prvotni tekst pjesme napisao je Carlo Tuzzi 1908. godine na melodije dviju tradicijskih pjesama iz Lombardije.

Kao rezultat simboličkih borbi 1997. godine novinarka *Slobodne Dalmacije* dvojbu "ostati stajati ili sjesti" za izvođenja neformalne istarske himne naziva "hamletovskim pitanjem", "koje se u posljednje vrijeme sve češće postavlja među sudionicima svečanih skupova u Istarskoj županiji", pa nastavlja:

Naime, postalo je uobičajeno da se nakon intoniranja državne himne "Lijepa naša domovino" svira svečana pjesma "Krasna zemljo, Istra (sic) mila, dome roda hrvatskog...", tijekom koje uglavnom većina ostaje stajati, dok neki posjedaju. Ima tako i komičnih situacija i zbrke, gdje smo bilo svjedoci da neki više puta ustanu i sjednu, gledajući oko sebe što drugi rade. Isto tako ova najdomoljubnija pjesma istarskih Hrvata često je i nepravedno objektom politikanstva i stranačkog prepucavanja na istarskom poluotoku.

Istina je da je svečana pjesma "Krasna zemljo" neslužbeno prihvaćena "županijskom himnom", iako kad je riječ o svečanoj pjesmi Istarske županije i ostaloj njezinoj heraldici, u Istri vlada pat pozicija s obzirom da i nakon dvije godine komisija koja se pri Ministarstvu uprave bavi tom problematikom (za sve hrvatske županije) nije još uvijek u vid rješenja prihvatila prijedlog Županijskog odjela za upravu glede grba, zastave, svečane pjesme i dana Istarske županije. Stoga, dok se spomenuta komisija ne očituje, u Istarskoj županiji svaka upotreba navedenih istarskih obilježja i znakovlja može se smatrati i nezakonitom. Sve do onog trenutka kada iz Ministarstva uprave stigne zeleno svjetlo za predloženi grb, zastavu, svečanu pjesmu i Dan Istarske županije! (Žužić 1997).

Kako mi je u proljeće 2002. godine potvrdio Nevio Šetić, dugogodišnji predsjednik istarskog HDZ-a, članovi te stranke nisu stajali za vrijeme njezina izvođenja videći u tome, "dok je Hrvatska bila okupirana", neprimjerenu gestu. "Šarolika situacija", kako se izrazio o ustajanju članova HDZ-a iz Istre, nastaje, prema Šetiću, po prilici 1995., 1996. godine, kad "IDS prelazi Učku".¹² Tadašnje ustajanje na sjednicama Županijske skupštine 2002. godine od strane HDZ-ovih zastupnika obrazložio je ovako:

Mi se dižemo jer ne možemo dopustiti da su [zastupnici IDS-a; nap. S. B.] veći Istrijani od nas.

Regionalistička stranka, svojim nacionalizmu suprotstavljenim sustavom tumačenja, kontrolirala je važan simbol i odbijanje HDZ-ovih članova da u uspravnom stavu poprate izvođenje pjesme, bio je način da se, u doba ideoloških podijeljenosti koje su zadobivale manihejski karakter, ne uđe u okvir IDS-ova tumačenja:

¹² U jednom intervjuu Šetić tu 1995. godinu opisuje donekle drukčije: "a da ne spominjem Kongres Istrijana iz travnja 1995., kad se hrvatsku himnu uopće nije intoniralo, njih tada Hrvatska i njeni simboli nisu zanimali. Činjenica je da se to postupno prebrodilo" (Čakić 1999).

Moram priznati, bijedno sam se uvijek osjećao kada sam na javnim skupovima ranijih godina doživljavao, a dok je bila još živa ideja o Istri državi, što smo hvala Bogu politički porazili, kako se ta najdomoljubnija hrvatska pjesma suprotstavljala hrvatskoj nacionalnoj himni. Kada se pokušalo stvoriti klimu jesi li za Istru ili za Hrvatsku, a da ne spominjem Kongres Istrijana iz travnja 1995., kad se hrvatsku himnu uopće nije intoniralo, njih tada Hrvatska i njeni simboli nisu zanimali (Nevio Šetić) (Čakić 1999).

Slika svijeta u kojem nacionalna pripadnost natkriljuje ostale razine lojalnosti morala je tako, posebice u prvoj polovici 1990-ih, biti i simbolički potvrđena. S druge strane, ostati sjediti značilo je odreći se konkurentnosti na regionalnom tržištu. U tom smislu postupno ustajanje HDZ-ovih članova čije početke možemo locirati u drugu polovicu 1990-ih, te, napose u prve godine ovoga stoljeća, priznavanje je pravila regionalne političke burze. Šetić taj početak vezuje uz IDS-ov "prijelaz preko Učke", preciznije za ulazak IDS-a u koaliciju sa strankama tzv. H-predznaka. Tu poziciju Šetić višestruko ističe (smjerajući naravno pritom i na određeno "deistrijaniziranje" IDS-a što se provodi i samim činom upućivanja na to, čime bi IDS ostao bez učinkovitih resursa na regionalnom političkom tržištu) i navodi kao uspjeh HDZ-a, iako je ona dijelom rezultat izbornih zakona:

Osim toga, veliki je uspjeh HDZ-a i u tome što je svojim djelovanjem primorao IDS da svojim političkim programom prijeđe "prika Učke" i svoje djelovanje snažnije veže uz hrvatski politički korpus, što mi, bez obzira na sve, posebno pozdravljamo (Gugo 1995).

Na kraju je dakle, u trenutku kad IDS "prelaskom Učke" simbolički priznaje Hrvatsku i odriče se često mu pripisivanog kampanilizma, kada se na određeni način "nacionalizira", HDZ spreman sudjelovati u ritualu "nacionaliziranog" IDS-a. Međutim, ustajanje za izvođenja "Krasne zemlje" u većine se istarskih HDZ-ovaca događa kasnije.

Ustajanje istarskih HDZ-ovaca uz jednu od "najomiljenijih pjesama istarskih Hrvata" dopisnica *Jutarnjeg lista* iz Istre Silvana Fable datira u doba gubljenja vlasti HDZ-a na državnoj razini, dakle nakon 2000. godine:

Otkad su izgubili vlast u državi, i istarski hadezeovci slušaju svečanu pjesmu u stavu mirno (Fable 2001b).

Tako se

sve donedavno, a posebice za vlasti HDZ-a, uglavnom događalo da većina njih za njezina izvođenja stoji, a da HDZ-ovci sjede. Nikoga to nije previše ni uzbuđivalo. Svatko se ravna prema svojim emocijama pri izvođenju te pjesme (ibid.).

U istome tekstu novinarka upućuje na različite prakse koje prate izvođenje istarske neslužbene himne, pa tako navodi primjer ministra obrane Joze

Radoša, koji je za svečanosti obilježavanja desete obljetnice Hrvatskog časničkog zbora Bujštine zajedno s većinom vojnih dužnosnika odsjedio izvođenje "Krasne zemlje" dok su predstavnici Županije i lokalne samouprave, na čelu sa županom Jakovčićem, stajali. Nešto više od mjesec dana prije toga, sudjelujući na svečanosti obilježavanja 58. obljetnice pripojenja Istre Hrvatskoj, predsjednik Hrvatske Stjepan Mesić, glavni načelnik Oružanih snaga Hrvatske vojske general Petar Stipetić izvođenje su pjesme popratili u uspravnom stavu (ibid.).

Zaključak

Pjesma "Krasna zemlja" nastala je u kontekstu izgradnje etnonacionalnog identiteta u Istri i sadržajno se ne uklapa posve u program IDS-a. To je vidljivo i iz prijedloga nekih njegovih članova da se intervenira u tekst pjesme gdje bi "dome roda hrvatskog" bilo zamijenjeno s "dome roda istarskog".¹³ Ona je, bez obzira na sadržaj, u većine građana Istre viđena ponajprije kao ekspresija istarskog identiteta. Uz to, njezin visoki emocionalni kapital presudan je čimbenik posezanja za njom. Uvođenje neke nove svečane pjesme, odnosno himne, ne bi pružalo emocionalnu unovčivost kakvu ona ima. IDS-ova borba za monopolizaciju pjesme položajem tijela značila je preuzimanje afektivnog i simboličkog kapitala¹⁴ koji je pjesma već i otprije imala među većinom građana Istre. Prepoznajući njezin kapital HDZ je nastoji prisvojiti nizom akcija. Slično kao i s kozom u kruni grba (Blagonić

¹³ Osim položaja tijela, i sadržaj pjesme se pokazao problematičnim, što je posebno došlo do izražaja u trenutku prijedloga Poglavarstva Istarske županije 2001. godine da ona postane županijskom himnom. Prijedlog je potakao brojne otpore, upućujući na različita čitanja pjesme. Prijedlogu poglavarstva Istarske županije usprotivilo se Izvršno vijeće Zajednice Talijana Istre i Rijeke stoga što "pjesma jezično održava samo jednu od autohtonih nacionalnih komponenti Istre", dok "tekst ne odražava ni esencijalne vrijednosti, između kojih su plurietničnost, istrijanstvo, kao i aktualnu socijalno-političku, etno-lingvističku i kulturalnu situaciju u Istri". Umjesto toga se predlaže javni natječaj kojim bi se odabrala himna "koja bi trebala biti prilagođena, kako kažu, stvarnosti i koja bi odražavala vrijednosti i uvjerenja istarskih ljudi" (Fable 2004). Uz te je prijedloge stao Upravni odjel za talijansku nacionalnu zajednicu i druge etničke skupine Istarske županije. Prigovor Zajednice Talijana Rovinja se odnosio na neprihvatljiv sadržaj pjesme, dok su Gradsko vijeće Pazina i HDZ-ovi vijećnici u Županijskoj skupštini smatrali da "Krasna zemljo, Istro mila" mora biti svečana pjesma a ne himna (Urošević 2001) Bivši član IDS-a, Bruno Poropat predložio je trojezičnu himnu koja bi bila "odraz županijskog Statuta i novih težnji u plurikulturi, zajedništvu i plurietničkom opredjeljenju svih žitelja ovih prostora", predlažući da to postane pjesma Pietra Sofficcia "Moja zemlja", pisana na tri jezika (Fable 2001a).

¹⁴ Ovdje ne u značenju koje ta sintagma ima u Bourdieua.

2006), pjesma "Krasna zemljo" mahom ne postiže preferirano značenje: da prije nego istarska bude izraz hrvatstva.¹⁵

Kao što analiza nekog položaja tijela zahtijeva poznavanje i prethodnog položaja jer se značenje ostvaruje činom prijelaza iz jednog položaja u drugi (Canetti 1984:321), tako odnos prema "Krasnoj zemlji" treba sagledati u odnosu na hrvatsku himnu. IDS je postigao prevagu u vlasničkom natjecanju nad "Krasnom zemljom" zauzimanjem ritualiziranog položaja tijela svojih članova za njezina izvođenja. Tim je činom jedno od najučestalijih čitanja pjesme, njezina "istrijskost", simbolički dalje prerađena, postajući sredstvom predočavanja sustava tumačenja konkurentnog doktrini nacionalizma. Drugim riječima, napose tijekom 1990-ih, u razdoblju eksklamatorno eskluzivističkog zahtjeva nacionalizama na vlastitu, povlaštenu ideološku poziciju, taj čin simbolički predočivim stvara jedan drugi konkurentski sustav tumačenja. Vrijednosna neupitnost "nacionalnog" je stoga izazvana, pa sjedenje članova istarskog HDZ-a, jednako kao i stajanje IDS-ovaca, jest moguće čitati kroz prizmu procjenjivačkih natjecanja usmjerenih na iskazivanje "temeljnih" identiteta obiju skupina. Pritom negativne taktike u objema skupinama, s obzirom na djelomičnu komplementarnost krugova identiteta (Istrijana i Hrvata) koji se hoće vrijednosno postulirati, nikad nisu virulentne. One se prije ogledaju u odbijanju da se ustane za vrijeme intoniranja "Krasne zemlje" ili u neizvođenju "Lijepe naše" ondje gdje nad time postoji kontrola, a druga to skupina smatra prikladnim, odnosno obvezujućim.

Stajanje članova istarskog HDZ-a za izvođenja "Krasne zemlje" koincidira sa smanjenjem političkih napetosti na relaciji Istra – Zagreb, napose s krajem ere tuđmanizma kao razdoblja jakog nacionalizma, "prelaskom IDS-a preko Učke" koalicijama sa strankama H-predznaka, manje vidljivih zahtjeva za autonomijom,¹⁶ te isključenjem Ivana Paulette¹⁷ iz

¹⁵ To valja istaći uz izvjesnu ogradu jer značenje umnogome ovisi o primatelju, odnosno o cjelokupnom komunikacijskom kontekstu. To potvrđuju navedene negativne reakcije, između ostalih Izvršnog vijeća Zajednice Talijana Istre i Rijeke, Zajednice Talijana Rovinja, Upravnog odjela za talijansku nacionalnu zajednicu i druge etničke skupine Istarske županije na prijedlog Poglavarstva Istarske županije 2001. godine da "Krasna zemljo, Istro mila" postane županijskom himnom. Uz to, ako je pjesma "Krasna zemljo, Istro mila" u Pazinu mogla biti čitana kao ponajprije istarska, u Rovinju, gradu s brojnijim talijanskim stanovništvom od Pazina, mogla je izazivati ponešto drukčija značenja. Tako je na svečanoj sjednici Gradskog vijeća Rovinja, u rujnu 1995. godine, nakon hrvatske državne himne i "Krasne zemlje ...", koje je izveo mješoviti pjevački zbor Hrvatskoga kulturnog društva "Franjo Glavinić" uslijedilo izvođenje pjesme "Vječa batana" u interpretaciji kvarteta Zajednice Talijana. Potonje su neki od uzvanika, baš kao i državnu himnu, odslušali stojeći.

¹⁶ Ta se mogućnost doduše isticala i u 2000-ima, ali najčešće taktički; primjerice u trenutku krize Istarske banke ili u studenom 2003., kad Jakovčić izjavljuje kako je "IDS, ako Sanader sastavi vladu, spreman raspisati referendum o regionalnoj autonomiji Istre, jer prema svemu sudeći s nereformiranim HDZ-om očito nema mnogo mogućnosti razgovora"

stranke, ali i, usporedno s najavama o proglašenju himne, najavom proglašenja 25. rujna danom Županije kao simboličkom potvrdom pripadnosti Istre Hrvatskoj.¹⁸ Konačno, ono je rezultat nastojanja istarskog HDZ-a da, u tim uvjetima, prisvoji i dijelom preradi pojam istrijanstva kao nezaobilazan resurs na regionalnom političkom tržištu. Obratno, odricanje od istrijanstva, koje je okupirao IDS, ali i, ovisno o mogućim čitanjima, istrijanstva općenito, u ranijoj je fazi pozitivne učinke za HDZ postizalo na nacionalnom političkom tržištu (čineći pritom HDZ u Istri dodatno smanjeno konkurentnim), gdje je to djelovalo kao snažno mobilizacijsko sredstvo koje je počivalo na, u javnosti stalno aktiviranim temama unutarnjih neprijatelja, straha od otcijepljenja, talijanizacije Istre itd., pomažući u takvoj konstelaciji IDS-u u užoj, regionalnoj mobilizaciji.

Intenzitet i razvoj simboličkih sukoba u odnosu centra i periferija moguće je pratiti kroz interpretacijsku prizmu socijalnih drama, liminalnih fenomena s etapama sloma, krize, izmirenja i reintegracije (usp. Turner 1974:37-42). Navedene promjene u odnosu centra i periferije, uz to i znatan integracijski učinak obrazovanjem, sportom i ostalim vidovima masovne

(Lakić 2003). Međutim, u javnosti ta tema više ni približno nije izazivala pažnju kao u 1990-ima. Ranije je pak, napose Rovinjskim deklaracijama, odnosno Deklaracijom o Autonomnoj Županiji Istarskoj, koju IDS donosi 23. 4. 1994. to zalaganje bilo intenzivnije.

¹⁷ Ivan Pauletta, prvi predsjednik IDS-a, bio je predvodnik struje unutar IDS-a koja se najizrazitije zalagala za autonomiju hrvatskoga dijela Istre. Upravo je to Pauletta navodio kao razlog svoje stranačke marginalizacije (usp. Latinović 2000).

¹⁸ Dan je izabran kao podsjećanje na Pazinske odluke iz 1943. godine o pripojenju Istre s Hrvatskom. HDZ se slagao da Dan županije bude određen kao podsjećanje na rujanske odluke iz 1943. godine, ali se protivio da to bude 25. rujna. Klub vijećnika HDZ-a u skupštini Istarske županije predlagao je 13. rujna jer je on "znakovitiji i primjereniji". Nevio Šetić to obrazlaže ovako: "13. rujna onaj je datum iz godine 1943. kojim su preodređene sve buduće političke i državnopravne odluke o Istri. Tada je izraženo nedvosmisleno pravo na samoodređenje i toga dijela hrvatskoga nacionalnoga bića. Mjesec rujna u godini 1943. zasigurno je u našoj povijesti jedan od najslavnijih i najkarizmatičnijih mjeseci, a njegovi plodovi/rezultati toliko su aktualni i životni danas u času nastanka Hrvatske države da ih se ne može nikako mimoći. Povijesna znanost ih drži krunom u integraciji suvremene hrvatske nacije, ali i krunom hrvatskih državotvornih i nacionalnih nastojanja". Šetić se zalaže za 13. rujna 1943., dan kad je okružni narodnooslobodilački odbor u Pazinu donio proglas koji "sadrži plebiscitarnu državotvornu odluku, citiram: 'Istra se priključuje matici zemlji i proglašuje ujedinjenje sa ostalom hrvatskom braćom.'" S druge strane, 25. rujna, iza kojeg je stao IDS i Savez antifašističkih boraca (SAB), prema Šetiću "jest isto važan datum iz naše povijesti, ali tu se odmah javlja, uz ostalo i dvojba da li uzeti 25. ili 26. rujna, jer je skup trajao dva dana. Započeo je 25., a svoj proglas donio 26. rujna. I još nešto, tada je privremeni Pokrajinski odbor NOO za Istru u Pazinu potvrdio i dalje razradio povijesni čin od 13. rujna 1943., u proglasu koji je isto naslovljen Istarski narode, ali sa jednim malim dodatkom, citiram: 'S oduševljenjem pozdravljaju povijesni čin od 13. rujna 1943. O odcjepljenju Istre od Italije i prisjedninjenju majci Hrvatskoj i Jugoslaviji.' Očito u proglasu od 13. rujna zaboravilo se spomenuti Jugoslaviju!" (Čakić 1999).

kulture potpomogli su pomak od krize prema fazi reintegracije kao posljednjoj etapi socijalne drame.¹⁹ U tom je smislu simbolička reintegracija vidljiva u ustajanju većine političkih aktera, pa i predsjednika Hrvatske za intoniranje pjesme "Krasna zemljo" i onda kad nije bila proglašena službenom županijskom himnom.

NAVEDENA LITERATURA I IZVORI

- Anić, Alen. 1995. "Nova istarska samosvijest". *Arkzin*, 20. 4. 1995.
- Billig, Michael. 1995. *Banal Nationalism*. London: Sage Publications.
- Blagonić, Sandi. 2006. "'Ne budimo ovce, glasajmo za kozu': Aktualizirana povijest i simboli u procesu objektiviranja identiteta". U *Identitet Istre – ishodišta i perspektive*, Marino Manin et al., ur. Zagreb: Institut društvenih znanosti, 441-460.
- Canetti, Elias. 1984. *Masa i moć*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.
- [Connerton, Paul] Konerton, Pol. 2002. *Kako društva pamte*. Beograd: Samizdat B92.
- Čakić, Nenad. 1999. "13. rujna – dan ISTARSKE ŽUPANIJE". *Istarski glas*, 15.10. 1999.
- Čulić, Marinko. 1993. "'Tužit ću HTV i HDZ'". *Nedjeljna Dalmacija*, 10. 3. 1993.
- Descombes, Vincent. 1987. *Proust, philosophie du roman*. Paris: Editions de Minuit.
- Erceg, Heni, i Predrag Lucić. 1995. "Histria & Histerija". *Feral Tribune*, 1. 5. 1995.
- Fable, Silvana. 1998. "Osnovana Zajednica udruga Hrvata u Istri". *Jutarnji list*, 20. 12. 1998.
- Fable, Silvana. 2001a. "U himni 'Krasna zemljo, Istro mila' Talijani traže stih 'dome roda hrvatskog i talijanskog'". *Jutarnji list*, 14. 10. 2001.
- Fable, Silvana. 2001b. "Radoš sjedi, Mesić stoji". *Jutarnji list*, 5. 11. 2001.
- Fable, Silvana. 2004. "'Talijani: Ne slažemo se da Dan Istre bude na dan pripojenja Hrvatskoj'". *Jutarnji list*, 8. 11. 2004.
- Gugo, Ante. 1995. "Tomčiću i Jakovčiću zajedničko je samo to da žele srušiti HDZ". *Nedjeljna Dalmacija*, 10.11.1995.
- Harisson, Simon. 1995. "Four Types of Symbolic Conflict". *Journal of the Anthropological Institute* 1/2:255-272.

¹⁹ Promjene su, među ostalim, čitljive iz popisa stanovništva 2001. godine, kad je, u odnosu na prethodni popis stanovništva, zamjetno smanjen broj regionalno opredijeljenih. Dok se 1991. godine regionalno izjasnilo 37654 stanovnika ili 16.1% ukupnog stanovništva, 2001. godine taj broj pada na 8865, odnosno 4,30%.

- Jajčinović, Milan. 1995. "Nove dvojbe". *Večernji list*, 24. 4. 1995.
- Katunarić, Vjeran. 2003. *Sporna zajednica: Novije teorije o naciji i nacionalizmu*. Zagreb: Jesenski i Turk – Hrvatsko sociološko društvo.
- [Kertzer, David I.] Kerker, Dejvid I.. 2002. "Moć obreda". U *Politička antropologija: Hrestomatija*, Čedomil Čupić, ur. Beograd: Čigoja štampa, 325-344.
- Lakić, Tina. 2003. "Jakovčić: Do veljače odlučujemo o referendumu za autonomiju Istre". *Jutarnji list*, 25. 11. 2003.
- Latinović, Andrea. 1995. "Razborita riječ o Istri". *Vjesnik*, 27. 3. 1995.
- Latinović, Andrea. 1995. "Ni Talijan Furio Radin nije mogao pomiriti zavađene Istrane!". *Vjesnik: Panorama*, 19. 4. 1995.
- Latinović, Andrea. 2000. "Pauletta poručuje Jakovčiću: Anatomijom se ne barata kao toljagom". *Vjesnik*, 4. 4. 2000.
- Marijačić, Ivica. 1996. "'Teško je graditi hrvatsko društvo u Istri, jer se suočavamo s posljedicama 70-godišnjeg odnarođivanja!'" . *Zadarski list*, 21. 3. 1996.
- Olsen, Gilliland, i Mary Kay. 1993. "Bridge on the Sava: Ethnicity in Eastern Croatia, 1981-1991". *Anthropology of East Europe Review Special Issue 11/1-2*:61-71.
- Rihtman-Auguštin, Dunja. 2000. *Ulice moga grada: Antropologija domaće terena*. Beograd: Čigoja štampa.
- Straus, Erwin. 1966. *Phenomenological Psychology*. New York: Basic Books.
- Šumelj-Prskalo, Ornela. 1992. "Mobilizacija vozila uzrok nezadovoljstvu". *Novi list*, 10. 4. 1992.
- Turner, Victor. 1974. *Dramas, Fields, and Mataphors: Symbolic Action in Human Society*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Urošević, Mirko. 2001. "Istra – 'dom roda hrvatskog' i talijanskog". *Vjesnik*, 19. 11. 2001.
- Žužić, Branka. 1997. "Stajati ili sjesti uz 'Krasnu zemlju!'" *Slobodna Dalmacija*, 5. 6. 1997.

"WE RISE UP BECAUSE WE CAN NOT PERMIT THEM TO BE
GREATER ISTRIAN THAT WE ARE": RITUAL
PERFORMANCES IN SYMBOLIC COMPETITIONS FOR
(RE)SEMANTIZATION OF ONE PARTICULAR SONG

SUMMARY

The transition from ethnic awareness into aroused ethnic consciousness on the territory of former Yugoslavia by the end of the 20th century is associated with the mobilization of collective symbols. The author analyzes symbolical competitions that started in 1990 regarding the song *Krasna zemljo* [Wonderful Country], whose main actors were the Istrian Democratic Assembly and the Croatian Democratic Union. Possessing appreciable emotional capital, the song harnesses highly symbolic capital on the local political market, thus also leading to attempts at its (re)semantization. Observing symbolical competitions, particularly through ritual performances, changes within that competition field are interpreted through the prism of Turner's social drama, from crisis phase to reintegration.

Key words: Istria, Istrian-ness, symbolic competitions, *Krasna zemljo* [Wonderful Country], Istrian Democratic Assembly, Croatian Democratic Union, national anthem, regionalism